

Ruchome piaski groźne inaczej

Podróże kształcą. Daniel Bonn z podróży do Iranu, ojczyzny swojej żony, przywiózł do macierzystego laboratorium na Uniwersytecie Amsterdamskim oryginalną pamiątkę – próbkę ruchomych piasków.

Pułapka ta, często wykorzystywana w powieściach i filmach przygodowych, nie jest mitem, tylko mieszaniną piasku, gliny i wody morskiej, w której grzęzną drugoplanowi bohaterowie (żeby móc być wyratowanymi przez pierwszoplanowych) lub toną złe charaktery (które nie są przeznaczone do ostatecznej rozgrywki z głównym bohaterem pozytywnym).

Mniej groźną odmianę ruchomych piasków można znaleźć nawet na wybrzeżu Bałtyku. Są to świeżo utworzone płycizny, w których można zapaść się po kolana.

Opublikowane w *Nature* badania Daniela i współpracowników [1] dowodzą, że utonięcie w ruchomych piaskach można między bajki włożyć. Ponieważ gęstość ruchomych piasków jest około dwa razy większa niż gęstość wody, więc przedmiot o gęstości ciała ludzkiego zapada się w nich do połowy i żadne potrząsanie czy ruchy uwięzionego ciała nie są w stanie tego istotnie zmienić.

Skąd więc wzięła się zła sława ruchomych piasków? Jednym z miejsc, gdzie oficjalnie ostrzega się przed tym niebezpieczeństwem, są okolice Mont Saint Michel we Francji. To słynne średniowieczne sanktuarium, położone na skalistej wysepce (połączonej groblą ze stałym lądem) w Kanale La Manche, jest oblewane wodą tylko w czasie przyływu. Morze następnie odpływa nawet na kilkanaście kilometrów, osuszając na kilka godzin całą zatokę. Turyści ostrzegani są, że pokusa wędrówki przez dno zatoki może doprowadzić do wpadnięcia w pułapkę ruchomych piasków.

Niebezpieczeństwo jest realne. W ruchomych piaskach utonąć nie można, ale można w nich ugrzęznąć tak, że niemożliwe jest wydostanie się o własnych siłach, a nieumiejętnie niosący pomoc mogą podzielić los ratowanych. Wtedy kolejna fala przyływu nieuchronnie prowadzi do zguby.

Ważenie Amazonki

Nietrudno się domyślić, że do ważenia rzeki, zwłaszcza tak potężnej jak Amazonka, należy użyć wagi o rozmiarach Ziemi. Najprościej wziąć więc po prostu Ziemię. Językiem takiej wagi może być GPS (Global Positioning Service), który pozwala określić średnią pozycję punktu na powierzchni Ziemi z dokładnością do około 1 mm w poziomie i 9 mm w pionie. Amplituda

typowych sezonowych pionowych ruchów skorupy ziemskiej wynosi od dwóch do dziesięciu milimetrów. Przez wiele lat monitorowano takie ruchy dla Amazonii i niedawno opublikowano [2], że stacja w Manaus w pobliżu centrum dorzecza Amazonki obniża się i podnosi aż o 50–75 mm. Ruchy te są odwrotnie proporcjonalne do lokalnego poziomu rzeki i nie wykazują praktycznie żadnego opóźnienia. Za pomocą prostego modelu hydrodynamicznego autorzy dowodzą, że efekt jest skorelowany z obciążeniem wywołanym przez powódzie w promieniu 200 km od badanej stacji. Duża ilość wody powoduje zanurzanie się skorupy ziemskiej, a mała jej wynurzenie. Naukowcy oczekiwali takiego efektu, ale twierdzą, że są zaskoczeni jego wielkością.

Wieloryb udający trampolinę

W latach pięćdziesiątych po raz pierwszy usłyszano dziwny dźwięk o częstotliwości około 100 Hz dochodzący z oceanu. Przypomina on odgłos wydawany przez trampolinę po skoku. Amerykanie określają takie dźwięki (często wydawane przez skaczące postacie kreskówek) *boing*.

Po latach udało się przypisać ten dźwięk stosunkowo niewielkim wielorybom minke (*Balaenoptera acutorostrata scammoni*) [3]. Tego, i innych, dźwięków wydawanych przez walenie można posłuchać poprzez stronę [4]. Ta charakterystyczna wokaliza ma modulowaną zarówno częstotliwość, jak i amplitudę.

Źródło udało się zidentyfikować dzięki porównaniu danych hydroakustycznych z wizualnymi dla północnego Pacyfiku. Przy okazji okazało się, że istnieje pewna graniczna długość geograficzna, przekroczenie której powoduje zmianę dominującej częstotliwości dźwięku. Na wschodzie częstotliwość wynosi 92 Hz, a na zachodzie 135 Hz.

Dlaczego walenie śpiewają różnymi głosami, nadal nie wiadomo. Wyróżnia się, co prawda, kilka gatunków wielorybów minke, ale są one geograficznie rozdzielone. W Antarktyce żyją *Balaenoptera bonaerensis*, a w północnym Atlantyku *Balaenoptera acutorostrata acutorostrata*. Zew oceanu zawiera jeszcze wiele zagadek.

Piotr ZALEWSKI

[1] A. Khaldoun, E. Eiser, G.H. Wegdam i Daniel Bonn, *Liquefaction of quicksand under stress*, *Nature* **437**,635 (29 września 2005)

[2] M. Bevis i inni, *Seasonal fluctuations in the mass of the Amazon River system and Earth's elastic response*, *Geophysical Research Letters* **32**, L16308 (24 sierpnia 2005)

[3] S. Rankin i J. Barlow, *Source of the North Pacific „boing” sound attributed to minke whales*, *J. Acoust. Soc. Am.* **118**(2005)3346

[4] <http://swfsc.nmfs.noaa.gov/PRD/PROGRAMS/CMMP/acccsurv.html>